

ЈОВАН ДУЧИЋ. КТИТОР, МЕЦЕНА И РОДОЉУБ – ДВА ДАРИВАЊА

Претходно саопштење

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16311057>

Примљен: 11.11.2024.

Прихваћен: 20.11.2024.

Петар Милошевић

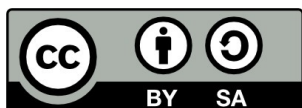
Музеј Херцеговине у Требињу
pelepipo9@gmail.com

Свима нам је добро познат Јован Дучић, односно његово књижевно дјело. О томе се много писало, одржавани су научни скупови, браћене докторске дисертације, а сваке године одржавају се и „Дучићеве вечери поезије“ у Требињу, манифестација која за своју тему увијек има неку повезницу са чувеним нашим пјесником. Међутим, Јован Дучић није био само књижевник. Његова дипломатска каријера трајала је дуже од три деценије. Но, Дучић је био више и од тога. Он је био партиота и родољуб који је стално настојао да учини нешто за свој родни град. Изванредним осјећајем за умјетност он је то и постигао. Данас се у Требињу и даље налазе и чувају Дучићеви поклони. Такође, Дучић је био и велики добротвор и мецена. Он је подржавао младе људе и ентузијасте који желе да уче, да сазнају нешто ново. Свесрдно је подржавао и талентоване, а непознате умјетнике. У овоме раду приказана су његова два даривања управо младим људима – дјеци, који су се пред њим представили у најбољем могућем свјетлу.

Кључне ријечи: Јован Дучић, Требиње, даривање, поклони, Мостар, Војо Милидраг, Коњиц, Зуко Цумхур

Јован Дучић је најзначајнији пјесник српског модернизма и најзначајнији лиричар златног доба српске књижевности. Највећи филозоф међу пјесницима и највећи поета међу филозофима, био је најмаркантнија личност српске књижевности у првим деценијама XX вијека. Рођен је у селу Подгљивље, недалеко од Требиња, на путу који води ка Билећи, уз Леотар. Година, као и датум рођена Јована Дучића још увијек истраживачима праве забуне. Многи Дучићеви биографи различито су наводили годину његовог рођена, од 1871. до 1874. године, која је и најприхватљивија јер је и сам пјесник говорио да се родио 15. фебруара 1874. године.¹

¹ Проф. др Радослав Милошевић и мр Милован Росић у књизи *Дучићев вијенац* су утврдили на основу Пописне књиге становништва из Требиња 1931. године, Домовника – књиге крштених, вјенчаних и умрлих из Црквене општине Требиње и извјештаја из матичне књиге рођених у Требињу да је Јован Дучић рођен 15. фебруара 1874. године.

Његови родитељи били су Андрија Дучић и Јованка Јока Дучић, рођена Сушић. Отац Андрија умро је као млад човјек у болници у Дубровнику 1876. године у току Невесињске пушке. Дучићева мајка имала је двоје дјеце из првог брака са Шћепаном Глоговцем – Риста и Соку, док су Милева и Јован њена дјеца из другог брака, са Андријом.²

Стекавши основно образовање у Требињу и манастиру Житомислићу, с мајком одлази у Мостар код полубрата Риста. Ту завршава трговачку школу, а школовање наставља у Учитељској школи у Сарајеву, коју завршава у Сомбору 1893. године. Радио је као учитељ у Бијељини, а потом у Мостару. Године 1896. заједно са Алексом Шантићем и Светозаром Ђоровићем покреће часопис „Зора“. Током излагања овог часописа Дучић је био запажен сарадник, а касније и уредник.³

На студије у Женеву одлази 1899. године гдје уписује Филозофско-социолошки факултет који завршава 1906. године. Наредне године постаје писар при министарству иностраних дјела. Јован Дучић је био у дипломатској служби Краљевине Србије, Краљевине СХС и Краљевине Југославије дуже од три деценије. Током свог службовања био је најприје писар, затим секретар, потом савјетник и конзул, отправник послова, као и први амбасадор Краљевине Југославије. Милан Ракић, Милош Црњански, Бранислав Нушић, Иво Андрић и нека друга позната имена наше књижевности били су у дипломатији кад и Јован Дучић.

Службовао је у девет држава и у тринаест мисија, од чега је био шеф у њих шест. То није успио ниједан српски и југословенски дипломата. У Италији је службовао три пута, по два пута у Шпанији, Грчкој и Египту, а по једном у Бугарској, Швајцарској, Мађарској и Румунији.⁴

Преминуо је на Благовијести, 7. априла 1943. године у току Другог свјетског рата у граду Гери у Сједињеним Америчким Државама. Његови посмртни остаци пренијети су 2000. године у Требиње и сахрањени на брду Црквина гдје је саграђена црква „налик на косовску Грачаницу“ како је сам пјесник говорио.⁵

О књижевном стваралаштву Јована Дучића нема потребе много писати.⁶ Оно је општепознато, а, и, свакако, није тема овога рада. Осврнућемо се на неке друге занимљиве, али и значајне ствари из живота нашег славног пјесника.

Поред књижевности, у којој је био готово без премца, и дипломатије Јован Дучић је био велики колекционар и ктитор. Током службе у Италији опчинио га је љепота древног Рима. Тамо је сакупио фрагменте скуплтура, саркофага и осталих предмета камене пластике, желећи да их поклони „свом милом Требињу“, како је често говорио. Родни град је украсио мноштвом споменика. Први споменик Његошу икада направљен заслуга је Јована Дучића, споменик Херојима за слободу, Србима мученицима страдалим у периоду 1914-1918. године, скулптура-рељеф посвећен Јелени

- 2 Радован Поповић, *Истина о Дучићу*, Београд, 1982, стр. 7; Злата Бојовић, *Јован Дучић: шрајање за новим*, (каталог) Београд, 2021, стр. 10-38; Миливоје Унковић, Ранко Поповић, *Вјечити Дучић*, (каталог) Бања Лука, 2021, стр. 10-16; Радослав Милошевић, Милован Росић, *Дучићев вијенац*, Требиње, 2017, стр. 32; Јован С. Радојичић, *Биографије Срба заједно од Дунава и Дрине*, том I, Нови Сад, 2009, стр. 1082-1083.
- 3 Драга Мاستиловић, *Херцеговина у Краљевини Срба, Хрватца и Словенаца (1918-1929)*, Београд, 2009, стр. 443; Душан Берић, *Срби у Мосћару и његовој околини 1844-1918*, Нови Сад, 2020, стр. 152; Станиша Тутњевећ, *Књижевни и културни животи Мосћара*, у: Боровоје Пишталло, *Срби у Мосћару*, Београд, 2001, стр. 381-400;
- 4 Миладин Милошевић, *Дипломатски сјиси Јована Дучића*, Андрићград – Вишеград, 2020, стр. 7-48; Миладин Милошевић, Душан Јончић, *Јован Дучић у дипломатији*, (каталог), Бања Лука, 2013, стр. 5-15; Јован Делић, *Јован Дучић - пјесник и дипломата*, Београд, 2022, стр. 11-15; Миливоје Унковић, Ранко Поповић, *Вјечити Дучић*, (каталог) Бања Лука, 2022, стр. 43-60; Ивана Грујић, *Изложба Јован Дучић „Свом милом Требињу – шрајом једне визије“*, (каталог), Требиње, 2023, стр. 55-56.
- 5 *Глас Требиња*, 12. новембар 2000. године; Владимир Димитријевић, *Прећућана културна историја Срба*, Београд, 2014, стр. 22.
- 6 За више детаља погледајте: Јован Деретић, *Историја српске књижевности*, Београд, 1983, стр. 107-110; Јован Делић, *О поезији и поезији српске модерне*, Београд, 2008, стр. 73-181; Љубодраг Димић, Јован Делић, *Јован Дучић: животи, дело, време*, Београд, 2021, стр. 101-280; Јован Делић, *Јован Дучић – пјесник и дипломата*, Београд, 2022, стр. 95-505; Злата Бојовић, *Јован Дучић: шрајање за новим*, (каталог) Београд, 2021, стр. 74-120; Драган Станић, *Поезија Јована Дучића: од емпиријског нејативитета до узвишене лирске метафизике*, Београд, 2022.

Анжујској на зидинама Старог града, жардињере на капији Саборног храма, лавови на уласку у парк, горостасни Атлас и Херкул који су стајали на улазу у Стари град су само неки од Дучићевих поклона Требињу. За већину ових поклона Дучић је размишљао гдје ће бити постављени, у својој глави, али и на цртежима свога блока за скицирање, правио је архитектонске планове. Из сачуваних скица видимо да је био изванредан цртач,⁷ а његове замисли мајстори – вајари су претварали у дјело. Из његових писама видимо да је имао намјеру да у Требињу оснује Соколски Дом при коме би дјеловали музеј, библиотека и позориште. Жеља му се испунила дјелимично. Библиотеку је основао 1937. године⁸, а Музеј је основан иза његове смрти, 1952. године⁹.

Овај заљубљеник у све врсте и родове умјетности прије свега био је велики родољуб и патриота. Сакупљао је умјетничка дјела која је намјеравао заједно са намјештајем, украсима и инвентаром поклонити Музеју. Његову заоставштину чиниле су слике, графике, таписерије, мозаици и др. Тај инвентар, нажалост никада није доспио у Требиње, нити у музеј. Данас се у Музеју Херцеговине чува само 14 умјетничких дјела из његове засигурно бројније колекције. Био је велики мецена умјетницима. Подржавао је рад младих и непознатих сликара којима би често откупљивао дјела. Тим чином омогућавао је да они купе боје, кистове и платна како би наставили сликати. Често је поклањао књиге, своја дјела, али и из личне библиотеке. Тако је 1926. године заједно са народним послаником Петром Иванишевићем поклатио више стотина књига једном ђачком удружењу у Требињу.¹⁰ Подржавао је и младе и талентоване ученике, као што је СПКД „Просвјета“ некада подржавала њега. У овој раду навешћено два случаја.

Први случај се одиграо у Мостару тридесетих година када је Јован Дучић био амбасадор у Румунији. У једној његовој посјети Херцеговини нашао се у Мостару. Том приликом посјетио је Учитељску школу.

Пошто је и сам завршио за учитеља он је присутним ђацима постављао одређена питања. Међу ђацима највише се истакао Војо Милидраг, ученик из Невесиња родом. Војо и његова мајка су се мало прије тога доселили у Мостар и живјели су у кућици кровари на периферији града. Његова мајка је хтјела да школује сина што није било могуће у Невесињу. Због тога су се преселили у Мостар гдје се мајка запослила у болници у вешерају. Дучић је запазио Војову интелигенцију и марљиво учење које је наградио југословенском хиљадарком. И Дучић и Милидраг, као и наставници били су срећни због тога. По доласку кући Војо Милидраг се похвалио мајци која није могла да вјерује. Истукла је младог Воја и заједно с њим се вратила у школу. Мислила је да је украо толики новац. Она је радила у вешерају за 200 динара мјесечно. Након што су јој професори Учитељске школе објаснили шта је и како било, она се смирила и прихватила новац.¹¹

Други случај Дучићевог даривања забиљежио је новинар *Ослобођења* Миња Бојанић из Херцег Новог. У разговору са познатим путописцем и сликаром Зуком Џумхуром (1920-1989) сазнајемо следеће:

„И то је било давно, прошло је више од пола вијека. Кроз Коњиц је у оно доба наишла једна ријеткост – путнички аутомобил, за који ћу тек много касније сазнати да је био „бјуик“. Лимузина је стала, а ми смо се купали под коњичком ћупријом. Из аутомобила је изашло четверо-петеро људи с качкетима и наочалима за вјетар и сунце. Један међу њима наочит и најстаситији, објашњавао им је нешто о ћуприји и причао да је такав мост, сличан коњичком, видио у Италији на ријеци Тибру, да је невјероватно сличан, грађен по истој школи... У том тренутку ја сам схватио да је то главом и брадом Јован Дучић, јер сам имао једну збирку пјесама у којој је била и његова фотографија. Приђем му, дакакао и кажем: јесте ли ви наш пјесник Јован Дучић. У животу нисам видио човјека који се толико изненадио и пријатно обрадовао. Да један дје-

7 Радослав Милошевић, Емица Милошевић, *Требињска химера: скице и цртежи Јована Дучића*, Требиње, 2005.

8 *Правда*, 31. август 1937. године.

9 Marijan Sivrić, *Arheološka izložba*, (katalog), Trebinje, 1970, str. 3.

10 Драгослав Бањак и др. *Вијек Гимназије у Требињу*, (каталог), Требиње, 2021, стр. 13.

11 Ову причу испричао ми је Јово Спахић (1931-) историчар, који је лично познавао Воја Милидрага. Педесетих година дружили су се у Новој Пазови. Војо Милидраг је последице Учитељске школе завршио и Педагошку, смјер за историју. Читав свој радни вијек провео је у Старој, а живио је у Новој Пазови гдје је и преминуо шездесетих година XX вијека.

чак у Коњицу, крај неке ћуприје, зна за њега. Загрио ме, подигао и дао ми грдне паре, за које сам могао да купим тадашњих двадесет сладоледа.“¹²

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Усмено казивање:

Изјава Јова Спахића (1931-)

Периодика:

Глас Требиња – Требиње, 2000. године.

Ослобођење – Сарајево, 1989. године.

Правда – Београд, 1937. године.

Литература:

Владимир Димитријевић, *Прећућана културна историја Срба*, Београд, 2014.

Драга Мاستиловић, *Херцеговина у Краљевини Срба, Хрватиа и Словенаца (1918-1929)*, Београд, 2009.

Драган Станић, *Поезија Јована Дучића: од емпиријског нејативистичког до узвишене лирске метафизике*, Београд, 2022.

Душан Берић, *Срби у Мостару и његовој околини 1844-1918*, Нови Сад, 2020.

Јован Делић, *Јован Дучић – њесник и дипломата*, Београд, 2022.

Јован Делић, *Јован Дучић – њесник и дипломата*, Београд, 2022.

Јован Делић, *О поезији и његовици српске модерне*, Београд, 2008.

Јован Деретић, *Историја српске књижевности*, Београд, 1983.

Јован С. Радојичић, *Биографије Срба западно од Дунава и Дрине*, том I, Нови Сад, 2009.

Љубодраг Димић, Јован Делић, *Јован Дучић: животи, дело, време*, Београд, 2021.

Миладин Милошевић, *Дипломатски списи Јована Дучића*, Андрићград – Вишеград, 2020.

Радован Поповић, *Историја о Дучићу*, Београд, 1982.

Радослав Милошевић, Емица Милошевић, *Требињска химера: скице и цртежи Јована Дучића*, Требиње, 2005.

Радослав Милошевић, Милован Росић, *Дучићев вијенац*, Требиње, 2017.

Каталози:

Драгослав Бањак и др. *Вијек Гимназије у Требињу*, (каталог), Требиње, 2021.

Злата Бојовић, *Јован Дучић: истражање за новим*, (каталог) Београд, 2021.

Ивана Грујић, *Изложба Јован Дучић „Свом милом Требињу – истражом једне визије“*, (каталог), Требиње, 2023.

Marijan Sivrić, *Arheološka izložba*, (katalog), Trebinje, 1970.

Миладин Милошевић, Душан Јончић, *Јован Дучић у дипломатској мајици*, (каталог), Бања Лука, 2013.

Миливоје Унковић, Ранко Поповић, *Вјечити Дучић*, (каталог) Бања Лука, 2021.

¹² Овај разговор је вођен и објављен у: *Ослобођење*, 23. јули 1989. године.

JOVAN DUCIC. FOUNDER, PATRON AND PATRIOT - TWO GIFTS

Petar Milošević

Herzegovina Museum, Trebinje
pelepipo9@gmail.com

We all know Jovan Dučić, that is, his literary work. Much has been written about it, scientific meetings have been held, doctoral dissertations have been defended, and every year “Dučić’s evenings of poetry” are held in Trebinje, an event whose theme always has some link with our famous poet. However, Jovan Dučić was not only a writer. His diplomatic career lasted more than three decades. But Ducic was more than that. He was a partisan and a patriot who constantly tried to do something for his hometown. He achieved this with an extraordinary sense of art. Today, Dučić’s gifts can still be found in Trebinje. Dučić was also a great benefactor and patron. He supported young people and enthusiasts who want to learn, to learn something new. He wholeheartedly supported talented and unknown artists. This work shows his two gifts to young people - children, who presented themselves to him in the best possible light.

Key words: Jovan Dučić, Trebinje, giving, gifts, Mostar, Vojo Milidrag, Konjic, Zuko Džumhur